

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-022-и
Назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва
Академияи таҳсилоти Тоҷикистон
(734063, ш. Душанбе, кӯчаи Айнӣ -126)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Абдуллозода Начибулло Сайфулло дар мавзуи «Шароитҳои педагогии ташаккули салоҳиятҳои асосии хонандагон бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) – доктор аз руи ихтисоси 6D010300 – Педагогика ва психология (6D010301 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот)

Дар шароити имрӯза, яке аз масъалаҳои муҳим ва мубрами рушди маориф, ворид намудани технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ ба раванди таълим ба ҳисоб меравад. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки истифодаи технологияҳои иттилоотӣ – коммуникатсионӣ дар раванди таълим омили муҳими рушди давлат ва ҷомеа шуморида мешавад. Ҳамин тариқ, ҷанбаҳои мухталифи раванди вориднамоии технологияҳои муосири иттилоотиву коммуникативӣ ба раванди таълим, дар таҳқиқоти мухталиф мавриди омӯзиш, баррасӣ ва таҳлил қарор гирифтаанд, ки шаҳодати муҳим будани мавзуи мазкур аст.

Мубрам будани мавзуи диссертатсия. Рисолаи номзадии Абдуллозода Начибулло Сайфулло дар мавзӯи «Шароитҳои педагогии ташаккули салоҳиятҳои асосии хонандагон бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ» ба яке аз ҷанбаҳои муҳими раванди иттилоотии соҳаи маориф бахшида шуда, диққати махсусро талаб менамояд.

Муаллиф қайд менамояд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар кишварҳои ҷомеаи ҷаҳонӣ истифодаи воситаҳои иттилоотиву коммуникативӣ яке аз масъалаҳои муҳими стратегӣ ба ҳисоб меравад. Дар шароити Тоҷикистон ворид ва мавриди истифода қарор додани технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ дар барномаҳои миллий дар соҳаи сиёсати давлатӣ таҷассум ёфтаанд: Барномаи давлатии компютеркунонии мактабҳои маълумоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2015; Барномаи

давлатии амалӣ намудани технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2022; Барномаи давлатии рушди маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2006-2015; Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 ва ғайраҳо.

Диссертатсия аз муқаддима, ду боб ва панҷ фаслу хулоса иборат буда, ҳамчунин дар охир ба таври алоҳида тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ оварда шудааст. Ба ин тартиб, банду баст ва таркиби рисола барои таҳқиқи муфассал ва амики илмии мавзӯ мусоидат намуда, имкон додааст, ки муаллифи рисола дар ҳар боб алоҳда ва дар охир ба таври ҷамъбаст ҷанбаҳои назарӣ ва амалии мавзӯро баррасӣ намуда, ба хулосаҳои муҳим ва қобили эътимод бирасад.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия зикршуда:

Дар муқаддима мубрамии мавзӯи таҳқиқ, дараҷаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ, робитаи таҳқиқ бо барномаҳо ва мавзӯҳои илмӣ ва дар тавсифи умумии таҳқиқ бошад, мақсади таҳқиқ, вазифаҳои таҳқиқ, объекти таҳқиқ, предмети таҳқиқ, асосҳои назарии таҳқиқ, асосҳои методологии таҳқиқ, сарчашмаҳои таҳқиқ, навгонии илмии таҳқиқ, нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назарӣ ва амалии таҳқиқ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, мутобиқати мавзӯи диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ, шахсии доктараби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ, тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ, наشري таълифоти илмӣ дар мавзӯи диссертатсия, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия тавзеҳ дода шудааст, ки аз маҷмуи ин маврид, омодагӣ, огоҳӣ ва мутолиаи кофӣ муаллифи рисола барои таҳқиқи таҳлили мавзӯи интихобшуда ва танзими дурусти илмиву назариявӣ дар анҷоми ин таҳқиқот маълум мегардад.

Дар боби якуми диссертатсия «Асосҳои назариявӣ-методологии таҳқиқи салоҳиятҳои хонандагон дар раванди таълим» мафҳум ва моҳияти салоҳият ва салоҳиятнокиӣ, шароит, омилҳо ва технологияи салоҳияти шахсии хонандагон,

хусусиятҳои дидактикии ташаккул ва инкишофи салоҳияти хонандагон бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ мавриди омӯзиш ва баррасии илмӣ қарор дода шуданд.

Дар зербоби якуми боби якум «Омилҳо, шароит ва технологияи ташаккули салоҳиятҳои асосии хонандагон дар раванди таълим» муаллиф мафзуми салоҳиятҳо ва салоҳиятнокиро мавриди баррасии амиқи илмӣ қарор дода, мавқеи худро нисбати таснифоти ин мафҳумҳо пешниҳод намудааст. Муаллиф дар асоси таҳлили таснифотҳои мухталифи салоҳият ва салоҳиятнокӣ, ҷанбаҳои мухталифи онҳоро ҷудо намудааст: истифодаи мувофиқи қобилиятҳои худ, ки самаранокии фаъолияти таълимиро таъмин менамояд; мустақилона ва ба таври доимӣ баланд намудани сатҳи донишҳо ва маҳоратҳо, мукамал намудани қобилиятҳо, ки барои иҷро намудани вазифаҳо зарур мебошанд; зоҳир намудани мобилият ва мухторият дар ҳалли масъалаи таълимӣ; ҳамкориҳои фаъол бо ҳамсинфон дар муҳити таълимӣ, баррасии масъалаҳои мухталиф бо ҳамсинфон; қобилияти интегратсия ва сафарбар намудани дониш, маҳорат, таҷриба, муқаррарот ва қобилият, ки ба ҳалли вазифаҳои таълимӣ мусоидат менамоянд; рушди қобилияти худтанзимнамоӣ, худбаҳодиҳӣ, ки ба мутобиқат гардидан ба вазъияти тағйирпазирро таъмин менамояд.

Дар зербоби дуюми боби якум «Хусусиятҳои дидактикии ташаккули салоҳиятҳо дар раванди таълим бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ» истифодаи шаклҳои дидактикии ташаккули салоҳиятҳо бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ дар раванди таълим баррасӣ карда шудааст.

Тарқи истифодаи технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ дастрасӣ ба ҳаҷми бузурги иттилоот, коркард, қувват гирифтани имкониятҳои маърифатӣ ва таҳқиқотӣ, ташкили ивазнамоии иттилоот дар асоси мазмуну мундариҷаи фаъолият таъмин карда мешавад. Фаъолияти таълимӣ дар асоси истифода намудани технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ аз унсурҳои зерин, ба монанди вазифаи таълимӣ, системаи амалҳои таълимӣ, моделсозии

мундариҷаи объектҳои азхудшуда, дигаргуннамоии тарҳ, амалҳои худбаҳогузори ва назорат иборат аст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо:

Муаллиф қайд менамояд, ки интихоби захираҳои таълимии электронӣ бояд бо назардошти талабот ба баҳогузори сифат ва мутобиқати онҳо ба мақсадҳои таълим амалӣ карда шаванд. Нишондиҳандаҳои умумии баҳогузори захираҳои аслии навъҳои гуногун мутобиқат ба талаботҳои пешниҳоди иттилоот дар шакли электронӣ, инчунин мавҷудияти далелҳо, эътимоднокӣ ва аҳамияти иттилооти пешниҳодшавандаро тасдиқ менамояд, ба ҳисоб мераванд.

Муаллиф зикр намудааст, ки ба инобат гирифтани нақши пешбари донишҳои назариявӣ дар раванди таълим зарур аст. Ин шарти дидактикӣ ба мақсаднок будани чунин ташкили раванди дидактикӣ бо истифодаи технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ нишон медиҳад, ки дар он омӯзиши миқдори нисбатан бузурги маводи таълимӣ, тарзе ба роҳ монда мешавад, ки дар марҳилаҳои аввал хонанда ба таври умумӣ оид ба мундариҷаи назариявӣ тасаввурот пайдо намояд, сипас дар марҳилаҳои ҷорӣ навъҳои алоҳидаи мазмуну мундариҷаи саволҳои алоҳидаи таълимӣ омӯхта шаванд.

Мавзӯбандии боб, масъалагузориҳо, ҳалли масоил ва натиҷагириҳои боби мазкур мувофиқи мақсад аст. Муҳаққиқ ҳар як бобро бо далелҳо мушаххас намудааст, ки ин яке аз сифатҳои хуби кори илмӣ ба ҳисоб меравад.

Дар боби дуюми диссертатсия «Амсилаи педагогии ташаккули салоҳиятҳои асосии хонандагон дар шароити муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ» масъалаҳои мухталифи ташаккул ва инкишофи салоҳияти коммуникативӣ ҳамчун қисми таркии салоҳияти хонандагон, ташаккули салоҳияти хонандагон дар истифодаи технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ баррасӣ гардида, натиҷаи корҳои санҷишӣ баён гардидаанд.

Дар зербоби якуми боби дуюм «Салоҳияти коммуникативӣ ҳамчун қисми асосии ташаккули салоҳиятҳои хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти миёна» масъалаи ташаккул ва инкишофи салоҳиятҳои коммуникативии хонандагон мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Муаллиф қайд менамояд, ки дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ салоҳиятҳои калидӣ, аз он ҷумла салоҳиятҳои коммуникативии хонандагон дар сатҳи зарурӣ ташаккул наёфтааст. Хонандагони салоҳиятнокро метавон танҳо дар раванди ҳамкориҳои фаъоли коммуникативӣ тайёр намуд. Аз ин лиҳоз зарур аст, ки дар раванди таълим дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ барои рушди маҳорати таҳлил ва таснифоти иттилоот дар доираи ҳамкориҳои субъектҳо тамоми шароитҳо таъмин карда шаванд.

Дар таҳқиқоти илмии муосир ба мазмуну мундариҷаи салоҳияти коммуникативӣ ҳамчун қисми таркибии ташаккул ва инкишофи салоҳиятнокии хонандагон ва роҳу воситаҳои ташаккули он диққати махсус равона карда шудааст.

Муаллиф қайд намудааст, ки фаҳмиши хуби тарафайн, алоқаҳои хуб ба роҳ мондашуда омили муҳими муносибати мусбии байни тамоми гурӯҳҳои иҷтимоӣ ва дар байни онҳо буда, фаҳмиши нодуруст ва ғалат метавонад муноқишаҳо, зиддиятҳо, корпартоӣ ва дигар падидаҳои манфиро ба вуҷуд орад. Аз ин рӯ, шахс бояд кӯшиш кунад, ки усулҳои таъсирбахши муоширатро, яъне қобилияти фаҳмидани дигаронро омӯзад. Хусусияти салоҳияти коммуникативии шахсият самтгириҳо дар соҳаи муошират, маърифат ва муносибатҳои байнишахсӣ, донишдони қонуниятҳои мантиқӣ, одоби муоширати шифоҳӣ, технологияҳои коммуникативӣ ба ҳисоб меравад. Салоҳияти коммуникативӣ ҳамчун маҷмуи донишҳои ташаккулёфта, қобилиятҳои коммуникативӣ ва ташкилотӣ, маҳорати худназораткунӣ баррасӣ карда мешавад.

Дар зербоби дуюми боби дуюм «Ташаккули салоҳияти хонандагон дар раванди таълим бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ» ташаккул ва инкишофи салоҳияти хонандагон дар истифода намудани

технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудааст.

Муаллиф қайд менамояд, ки истифодаи технология, шакл ва методҳои нав дар раванди таълим ба ташаккул ва инкишофи мустақилият, худташқилномаӣ, худомӯзӣ, худинкишофдиҳии хонанда мусоидат намуда, муқаррароти арзишӣ пайдо мешавад. Ин ба хонанда имкон медиҳад, ки вазифаҳоро дар асоси донишҳо, малакаву маҳорат, мавзӯ ва модулҳои фаъолият, услубҳо, воситаҳо ва технологияҳои азхудшуда ҳал намояд. Дар ин самт истифода намудани технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ мувофиқи мақсад аст. Зеро онҳо имконият медиҳанд, ки самаранокии раванди таълим таъмин карда шавад.

Истифодаи технологияҳои иттилоотиву коммуникативӣ дар раванди таълим самаранокии онро таъмин менамояд. Ҳолати мусбӣ дар он зоҳир мегардад, ки хонандагон метавонанд миқдори зиёди вазифаҳои шавқовар ва диққатҷалбкунандаи иловагии инфиродиро иҷро намоянд, Илова бар ин истифодаи технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ хонандагонро ба ташаббускорӣ ҳавасманд менамояд, ки дар доираи таълимоти анъанавӣ ғайриимкон аст.

Дар зербоби сеюми боби дуюм «Кори таҷрибавӣ-озмоишӣ ва натиҷагирӣ аз он» раванди гузаронидани корҳои таҷрибавӣ озмоишӣ ва натиҷагирӣ аз он баён гардидаанд. Қайд карда шудааст, ки омӯзишӣ равандҳо ва падидаҳои педагогӣ ҳамеша санҷиши озмоишии фарзияҳои пешниҳодшударо талаб менамоянд. Воситаи бозғамоди ба даст овардани далелҳо озмоиши педагогӣ - наъби таҷриба мебошад, ки дорои хусусияти маърифатӣ, мақсаднокӣ, таҳқиқотӣ, методӣ буда, дар доираи шароити махсуси муайяншуда гузаронида мешавад. Корҳои озмоишӣ ин методи эмпирикӣ мебошад, ки ғояи асосии он дар дарки падида ва равандҳо дар шароити идорашаванда ва назоратшаванда зоҳир мегардад.

Мақсади корҳои таҷрибавӣ муайян намудани шароитҳои дидактикии ташаккул ва инкишофи салоҳияти хонандагон дар асоси истифодаи

технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ ба ҳисоб меравад. Дар доираи корҳои санҷишӣ - озмоишӣ муваффақияти фаъолияти таълимиву маърифатии хонандагон мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Дар ин самт фаъолияти онҳо, сатҳи рушди онҳо, сатҳи дониш, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ - коммуникатсионӣ дар раванди таълим ҳамчун нишондиҳанда истифода гардиданд. Натиҷаҳои корҳои таҷрибавӣ нишон доданд, ки сатҳи ассимилятсияи маводи омӯхташуда, сатҳи дониши малақаҳои таълимӣ ва маърифатӣ, сифати дониш баландтаранд.

Муҳаққиқ зимни таҳқиқоти сомондодаи ҳеш дар интиҳои диссертатсия ба натиҷагирии комили илмӣ омадааст, ки падидаи мазкур боиси афзунии арзиши илмии таҳқиқ гардидааст. Ҳамин тариқ аз назари доираи таҳқиқ тозақорию навоарӣ, методи таҳлил, арзиши илмии диссертатсияи Абдуллозода Начибулло Сайфулло комилан ҷавобгӯии корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ мебошад.

Эрод ба таҳқиқоти диссертатсионӣ:

Дар баробари дастовардҳо дар рисола якчанд норасоииҳои ҷузъии ислохталаб ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо сифати кори илмиро меафзояд:

1. Дар муқаддимаи диссертатсия муаллиф дараҷаи омӯзиши мавзӯро муайян намуда, дар ҷанбаҳои мухтилифи он олимону муҳаққиқонро номбар намудааст. Хуб мешуд, ки дар ҳар як ҷанбаи зикргардида, рисола ё монографияи яке аз олимон ва муҳаққиқони зикргардида ба таври пурра мавриди таҳлил қарор дода мешуд;

2. Дар фарзияи таҳқиқот муаллиф ҷанбаҳои самаранок гардидани раванди таълимро дар самти истифодаи технологияҳои иттилоотиву коммуникатӣ номбар намудааст. Хуб мешуд, ки дар ин самт бештар ба коркард ва истифодаи методҳои интерактивӣ диққати назаррас равона менамуд;

3. Ба назари мо, вазифаҳои таҳқиқ такмилро талаб менамоянд;

4. Дар диссертатсия баъзе ғалатҳо ва хатоҳои имлоиву техникӣ дар матн ба ҷашм мерасанд;

5. Ҳамчунин баъзе камбудихо дар феҳристи рисола низ ба назар мерасанд.

Албатта, норасоихои зикршуда ба ҳеҷ вачҳ арзиши илмии диссертатсияро паст намекунад. Дар маҷмуъ метавон баён намуд, ки диссертатсияи Абдуллозода Начибулло Сайфулло дар мавзуи “Шароитҳои педагогии ташаккули салоҳиятҳои асосии хонандагон бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ” кори илмӣ-таҳқиқотии анҷомёфта ба ҳисоб меравад.

Автореферати диссертатсия, гузоришҳои илмӣ ва мақолаҳои ба ҷоп расонидаи Абдуллозода Н.С - муҳтавои асосии диссертатсияро инъикос намуда, аз лаёқати баланди илмии доктараи дараҷаи илмӣ гувоҳӣ медиҳанд.

Диссертатсияи номзодии Абдуллозода Начибулло Сафулло дар мавзуи “Шароитҳои педагогии ташаккули салоҳиятҳои асосии хонандагон бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ” ба талаботи бандҳои 31-37 -и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июли соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафи (PhD)-доктор аз руи ихтисоси 6D010300 – Педагогика ва психология (6D010301) Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзоди илмҳои педагогӣ, директори филиали Муассисаи давлатии “Донишкадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф” дар шаҳри Душанбе

Каримзода Ш.

Маълумот барои тамос: 734025, ҚТ, ш.Душанбе, Кӯчаи Мирзо Турсунзода 8/1 Тел: +992 (93) 8039392; E-mail: shavkatnormatov@mail.ru.

Имзои Каримзода Шавкатро тасдиқ мекунам.

Мудирӣ шӯбаи кадрҳо ва коргузори
ФДҚТИБКСМ дар шаҳри Душанбе

Шарифов А.